

DELA BORISLAVA PEKIĆA U 13 KNJIGA

VREME ČUDA

HODOČAŠĆE ARSENIJA NJEGOVANA

USPENJE I SUNOV RAT IKARA GUBELKIJANA / ODBRANA I

POSLEDNJI DANI

KAKO UPOKOJITI VAMPIRA

ZLATNO RUNO I–VII

U TRAGANJU ZA ZLATNIM RUNOM I–III

BESNILO

ATLANTIDA

1999

RAĐANJE ATLANTIDE

NOVI JERUSALIM

GRADITELJI

DRAME I–II

PEKIĆ

ZLATNO
RUNO
I

FANTAZMAGORIJA

■ Laguna ■

DELA BORISLAVA PEKIĆA U 13 KNJIGA
Knjiga 5 – tom I

Copyright © 1978, Borislav Pekić
Copyright © 2012 ovog izdanja, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Dragan Velikić

SVET PO NJEGOVANIMA

Svako vreme, svaka epoha, na svoj način čita i doživljava velika dela svetske literature. Ali, kako god bili tumačeni, oni se uvek nanovo rađaju i žive svoj besmrtni vek. Ko se jednom sreo sa Odisejem, Pjerom Bezuhovim, Hamletom, Budenbrokovima, Alijom Đerzelezom, Madam Bovari, Glembajevima, ne može ih nikada zaboraviti.

U *Ilijadi*, *Božanstvenoj komediji*, *Ratu i miru*, *Mrtvim dušama*, *Na Drini ćupriji*, dišu svetovi koji se upisuju kao porodično nasleđe za čitav život. Andrićevi konzuli u pustoši bosanske kasabe paradigma su samoće; gramziva svita Glembajevih u svakom novom vremenu ima svoje naslednike, zatočenike pohlepe, bluda i zločina; sudbine Isakovića iz *Seoba* Crnjanskog potvrđuju večnu istinu da svako tlo daje dovoljno razloga da se sa njega ode, kao i da se na njega dođe. Smisao života je u putovanju.

Zlatno runo Borislava Pekića je saga o putovanju porodice Njegovan, ne samo tokom sedam vekova o kojima svedoči porodično predanje, već se proteže i na onaj deo puta u bezdanu mitologije, tamo u „večno cvetnoj, bezvremenoj

Arkadiji“, odakle je krenuo kentaur Noemis, prapredak svih Njegovana, čiji kentaurski zov svakom nasledniku porodičnog trona najavljuje završetak ovozemaljskog života. Šta su Njegovani, nego trajanje kroz promene, niska razvučena u vremenu i prostoru. Ko se na stranicama *Zlatnog runa* jednom sreo sa Simeonima, prvorođenim sinovima Njegovana, naslednicima porodične firme, sa njihovim ženama i ljubavnicama, sa čitavom bulumentom rođaka, poslovnih partnera i konkurenata, ne može ih zaboraviti. Jer Njegovani svojim egzistencijama ne pokrivaju samo fantazmagoričnu istoriju jedne trgovačke porodice koja je davala i umetnike, već u dubinama njihovih monologa čitalac prepoznaje situacije iz vlastite svakodnevice, prepoznaje sebe obnaženog nepotkupljivim radom podsvesti. Nema tog „ja“ koje ne postoji u Njegovanima. Pred čitaocem izranja jedan svet u totalitetu, koji ostavlja trag duboke proživljenosti. Velika literatura jeste velika baš po količini *nas* koji se u njoj nalazimo.

Borislav Pekić je Bah srpske književnosti.

Grandiozni opus, koji se kao i kod Baha meri hiljadama i hiljadama stranica ujednačene umetničke visine, dostiže punu raskoš elokvencije i humora, erudicije i poetičnosti u *Zlatnom runu*, najvažnijem delu Borislava Pekića, romanu u sedam tomova o porodici Njegovan. Na 3500 strana teče priča o Njegovanima koji u 14. veku kreću iz Trakije preko Carigrada i Peloponeza do Beograda, i dalje u smeru severozapada, ponavljajući arhetipsku matricu legende o Argonautima u potrazi za zlatnim runom.

Povest o cincarskoj porodici Njegovan ostvarena je sveobuhvatnim akordom koji sažima ne samo epohe svetske istorije na prostoru Balkana – epohe koje privremeno nastaju Pekićevi junaci – već i tamni osvit ljudskog postojanja, beskonačno vreme mitologije. *Zlatno runo* dešava se i u

vremenima kada je mit bio svakodnevnica. I zato ne postoji granica između istorije i mitologije, realnosti i fantastike. Svaki junak *Zlatnog runa* istovremeno je u sebi sa svima koji su mu prethodili, i koji će ga nastaviti.

„Mi Simeoni, naime, ne umiremo“, kaže jedan u nizu Njegovana. „Samo se jedni u drugima slažemo. Kao talog kad nam život iskipi. Tako i deda Lupus nije umro, nego se u mene slegao, pa od njega saznah sve što je od mene živ, dušmanin, krio.“

Njegovani se kao Feniks obnavljaju kroz požare, stalno u pokretu, u traganju za zlatnim runom. I hronika o njima okončava velikim požarom u zamku Turjak, u Sloveniji, gde su se okupili da proslave Badnje večer 1941. godine. Još jedan kraj iz kojeg će se izroditi novi početak. Porodični duh Njegovana ne umire, samo se seli kroz potomstvo. A požar u zamku Turjak, „u ledenom naručju Alpa“, najava je mnogo većeg požara koji će zahvatiti čitav svet.

Nije slučajno Pekić žanrovski *Zlatno runo* odredio kao fantazmagoriju, a sedmim tomom, koji se može čitati i nezavisno od sage o Njegovanima, ispisao poemu o Postanju, o zori evropske civilizacije. Dovoljno je zaviriti, makar i nasumice, u teftere Njegovana, i biti uvučen u vrtlog Pekićeve rečenice, koja sa istom snagom i ubedljivošću oživljava vremena prošla, niže scene bitaka i opsada, epskim zamahom budi prohujale svakodnevice širokih planova, kao što suptilno ispisuje i lirske minijature toka svesti protagonista ove fantazmagorije, trenutke kada oni ostaju sami sa sobom i suočavaju se sa vlastitim slabostima, putuju prostranstvima porodičnog duha komunicirajući istovremeno i sa precima, i sa potomcima.

Pekićeve fantazmagorije o Njegovanima može se čitati na preskoke, otvarati njihove teftere, osluškiavati glasove u

božićnoj noći u dvorcu Njegovan Turjaških u Sloveniji, glasove širokog spektra pameti i lucidnosti, a još više gluposti, licemerja i zavisti. „Čujem, neki đeneral piso u nofine da se ništa sa pobedom u rat ne može meriti... Ja mislim da može, đenerale. Sa pobeđnjačkim infalidom sasvim se razmernjo može meriti zdrav i snažan poraženik...“, kaže jedan u nizu Njegovana.

Pekić literarno oblikuje polifonu strukturu istorije na Balkanu, uspeva da svim politički i civilizacijski suprotstavljenim glasovima omogući puni iskaz. Nema tu mesta za mali format, za pisca koji svoje junake koristi kao glasnogovornike vlastitih ideja. *Zlatno runo* je svet u punom totalitetu, koji, kao i život, protiče u stalnom sukobu. Zakoni fizike važe i za dušu. „Još nisam čuo da je ijedan mislio zabadava. Čak ni Sokrates. Zabadava misle jedino manijaci. Svi su ljudi, gospodo, trgovci, samo smo mi trgovci bolji trgovci od drugih ljudi.“

Tako Njegovani. I još kažu: „Onaj ko ništa nema, nema šta ni da izgubi. Ko malo ima, lako će nadoknaditi. Ali on koji već sve ima, nikad sve neće moći povratiti... Pravi trgovac nikad ne pita hoće li ikada imati sve što je jednom imao pa izgubio, već koliko bi imao da ništa izgubio nije... Ako danas nešto nisam zaradio, izgubio sam to zauvek, jer ono što ću sutra zaraditi neće biti to što sam danas propustio; biće sutrašnja zarada, umanjena za današnji gubitak.“

Pekić je zapisničar brujanja istorije koja se prelama u njegovoj eruditskoj mašti. Taj moćni akord sveobuhvatnosti sveta tutnji i traje od prve do poslednje strane *Zlatnog runa*. Defiluju pred čitaocem likovi Njegovana – ali i aveti koje su te likove za njihovih života naseljavale; lebde kentauri i vampiri, urotnici i atentatori, istorijski likovi – od Sulejmana Veličanstvenog do Ilije Garašanina; ispisuju se strane o

Beogradu još iz mitskih vremena kada je „skitsko tračansko pleme Singa, verovatno cincarskih praotaca, dalo ime Beogradu“. To je grad „kroz koji se uvek prolaziti moralo, jer se na svakom putu bio preprečio... Kad god se kroz taj Beograd prolazilo, uvek je u drugim rukama bio. Srpskim, ugarskim, austrijskim, turskim... A između, izgleda, ničiji. I uvek, kao da je to bio neki drugi grad, a ne onaj o kome se od pretka slušalo... U takvom gradu nema nasleđivanja. Što za života zgrabiš, to ti je. Samo tebi. Deca sve iz početka moraju.“

Pekić je stvorio humor kakvom nema ravna u srpskoj literaturi. Neki likovi porodice Njegovan kao da su izašli iz stripova *Alana Forda*. Posebno kada govore o istorijskim zabludama koje su vremenom stekle status neprikosnovenih istina, neki Pekićevi junaci pokazuju sav besmisao i jalovost opštih mesta i stereotipa. Apsurd rata, glupost i strah, trošnost ljudske egzistencije na jednoj strani, i kipuća snaga, vitalnost i sposobnost prilagođavanja Njegovana na drugoj strani, smenjuju se tokom sedam tomova *Zlatnog runa*.

Njegovani su pobednici jer slave život samom činjenicom trajanja i opstanka u svim vremenima i prostorima. Oni su plamičak razuma i istrajnosti u jazbinama zla ljudske civilizacije. Nisu sveci, naprotiv, njihovi karakteri kriju u manjim ili većim dozama sve negativne osobine ljudske prirode, međutim, u konačnom saldu porodični konto firme Njegovan beleži aktivu. Snaga duha, vitalnost i upućenost u trgovinu – tu najvažniju aktivnost ljudskog roda – čini ih genetski predodređenima da savladaju i prežive sve nedaće i istorijske premetačine.

Borislav Pekić se nije trudio da se dopadne. On nema pandana kako u domaćoj, tako ni u stranoj literaturi. Nije podložan poređenju. Sve je bilo predmet njegove znatiželje; od najbanalnije tričarije svakodnevice, pa do suštine

prostora i vremena, ljudskog bivstvovanja; nad svim je bio zapitan, odlučan da spozna istinu, artikulišući je bujicom reči koje se utrkuju, do poslednje misli koju je u letu hvatao.

Pisao je shodno tom rasponu, raznorodno i različito, od političkih komentara – treba li napominjati oštrih i nepotkupljivih – do SF trilera. Međutim, sedam tomova *Zlatnog runa* jesu sam vrh srpskog književnog stvaralaštva.

U zemlji labave komunističke dogme, održavao je englesko kastinski građanski duh. Njegovo protivljenje je bilo principijelno, cena koju je za to plaćao logična i očekivana. Sve što je činio, pisao, čemu se protivio i za šta se zalagao, bilo je autentično, blistavom pameću promišljeno, neodoljivom ironijom i samoironijom zaodeno, nezainteresovano da se dopadne, neprilagođeno modi, po meri njegovoj, veliko i čvrsto, bez bojazni da će da traje, i tek pronade pravo mesto u evropskoj književnosti.

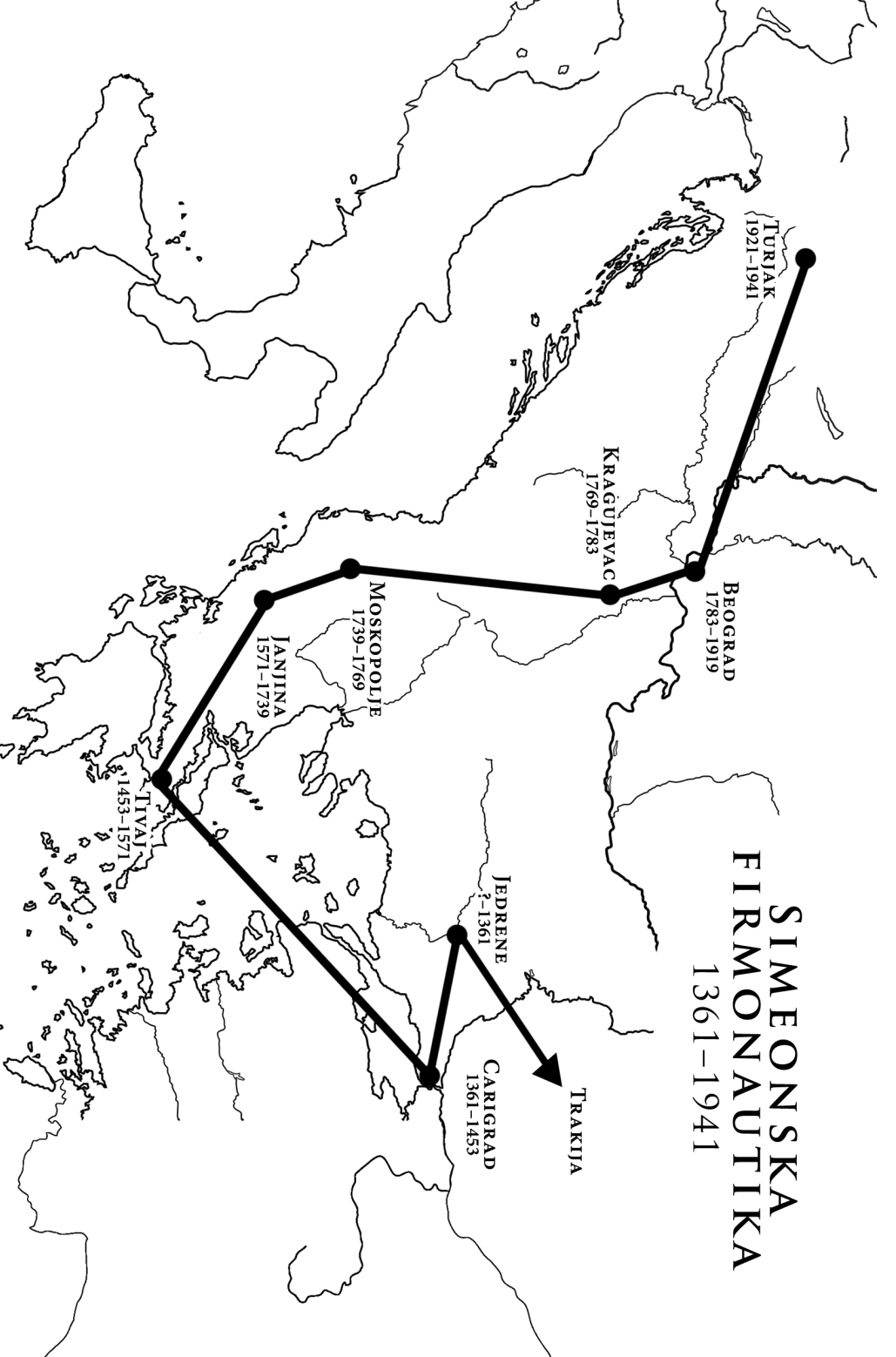
ZLATNO RUNO

I

FANTAZMAGORIJA

Majci

SIMEONSKA FIRMONAUTIKA 1361-1941

TURJAK
1921-1941

BEOGRAD
1783-1919

KRAGUJEVAC
1769-1783

MOSKOPOLJE
1739-1769

JANINA
1571-1739

TIVARI
1453-1571

JEDRENE
?-1361

CARIGRAD
1361-1453

TRAKIJA

Ἀρχόμενος σέο, Φοῖβε, παλαιγενέων κλέα φωτῶν
μνήσομαι, οἳ Πόντοι κατὰ στόμα καὶ διὰ πέτρας
Κυανέας βασιλῆος ἐφημοσύνη Πελίαο
χρῦσειον μετὰ κῶας ἐύζυγον ἤλασαν Ἄργω.

„POKRENUT BOŽANSTVOM PESME,
ODLUČIH SE DA PROSLAVIM
USPOMENU NA DREVNE HEROJE GRKA,
KOJI SU NA DOBROJ LAĐI ARGO,
U POTRAZI ZA ZLATNIM RUNOM,
KROZ MOREUZE U CRNO MORE
I IZMEĐ KINEJSKIH STENA PLOVILI...“

(APOLONIJE ROĐANIN, ARGONAUTIKA)

TEFTER UTVARE PRVE:
RAČUNI
KIR SIMEONA NJEHOVANA

„Ko ima uho da čuje neka čuje šta govori duh: koji pobijedi daću mu da jede od mane sakrivene, i daću mu kamen bijel, i na kamenu novo ime napisano, kojega niko ne zna osim onoga koji ga primi.
I vidjeh anđela jaka gdje propovijeda glasom velikijem: ko je dostojan da otvori tefter i da razlomi pečate njegov? I ja plakah mnogo što se niko ne nađe dostojan da otvori i pročita tefter, niti da zagleda u njega. I uzeh tefter iz ruke anđelove, i izjedoh ga; i bješe u ustima mojim kao med sladak, a kad ga izjedoh, bijaše grk u trbuhu mojemu.“

(OTKROVENJE JOVANOVO 2, 5, 10)

„Pade, pade grad veliki, i posta stanište đavolima, i tamnica svakom duhu nečistome.
I voće želja duše tvoje otide od tebe, i sve što je masno i dobro otide od tebe, i više ga nećeš naći. I glas gudača i pjevača i svirača i trubača neće se više čuti u tebi; i nikakav majstor ni od kakva zanata neće se više naći u tebi. I vidjelo žiška neće se više svijetliti u tebi, i glas ženika i nevjeste neće se više čuti u tebi;

Jer trgovci tvoji bijahu boljari zemaljski, jer tvojijem čaranjem prevareni bjehu svi narodi.

*I zaplakaće i zajaukaće za tobom
carevi zemaljski, kad vide dim gorenja
tvojih. I trgovci zemaljski zaplakaće
i zajaukati za tobom, što njihovijeh
tovara niko više ne kupuje: tovara
zlata i srebra, i kamena dragog i
bisera i lana i porfire i svile i
skerleta, i svakog mirisnog drveta, i
svakojakih sudova od slonovače, i
sudova od skupocjenog drveta, mjedi i
gvožđa i mermera. I cimeta i tamjana
i mira i livana, i vina i ulja, i
brašna bijela i pšenice, i goveda i
ovaca, i konja i kola, i tjelesa i duša
čovječijih.“*

(OTKROVENJE JOVANOVO 18)

IZVODI IZ VREMENA OD 1. DO 6. JANUARA GODINE 1941.

NOVOGODIŠNJA POSLANICA VOĐE RAJHA. HITLER IZJAVLJUJE DA ĆE 1941. GODINE DONETI KONAČNU POBEDU NEMAČKOJ. Berlin. DNB javlja – Vođa Rajha dao je o novoj godini sledeći proglas: „Nacionalsocijaliste, nacionalsocijalistkinje, partijski drugovi!... Finansijskim ljudima demokratskih zemalja bilo je svejedno što će ovaj rat, bez ikakvih razloga, milionima ljudi oduzeti život i zdravlje i što će napredne oblasti pretvoriti u ruševine. Za njih je bio važan samo kapital, koji su investirali u industriju naoružanja, kao i briga da bi, usled nedostatka daljih porudžbina, mogle da se smanje i njihove zarade... Zbog toga još i danas moraju svojim narodima da serviraju neistinu da Nemački Rajh i Italija hoće da osvoje svet, dok je stvarno već postojećim osvajačima sveta potreban rat da bi vukli još veće kamate na svoje kapitale nego do sada... Nacionalsocijaliste, nacionalsocijalistkinje, vi poznajete istoriju naše unutrašnje borbe. I tu su prvo morali biti uklonjeni izvesni slojevi, da bi se mogla ostvariti saradnja ljudi u našoj zemlji. Demokratski ratni interesenti, koji već decenijama

uznemiravaju svet, bacajući ga u krize, moraju biti uništeni... Svaka sila koja živi od tih demokratija umreće... Ova borba nije napad na prava drugih naroda, već je samo napad na gramzivost kapitalističkih gornjih slojeva, koji neće da uvide da je prošlo vreme u kome je zlato vladalo svetom, već naprotiv, nastupa budućnost u kojoj će ljudi biti odlučujuća snaga u životu naroda. Ovo saznanje dalo je podstreka nacionalsocijalističkoj vojsci u prošloj godini. To saznanje dovešće do pobeđe u narednoj. Boreći se za sreću naroda, verujemo da najpre zaslužujemo blagoslov Proviđenja...“

POLJSKI RADNICI U NEMAČKOJ. Berlin. DNB javlja: Prema izveštajima nemačkih oblasnih inspekcija, u starim granicama Rajha uposleno je dosad, koje u industriji, koje u poljoprivredi, oko 340.000 radnika Poljaka...

BERLIN: NEMAČKE TRUPE U RUMUNIJI I MAĐARSKOJ NISU KONCENTRISANE ZA BORBE NA BALKANU. ISTIČE SE DA JE NEMAČKA ZAINTERESOVANA ZA MIR I ODRŽAVANJE REDA U OVOM PODRUČJU. Berlin (telefonski izveštaj): Ni danas nemački zvanični krugovi nisu ništa popustili u pogledu svoje rezervisanosti u vezi sa posetom predsednika bugarske vlade g. Filova Nemačkoj... Štaviše, ne može se sa sigurnošću reći gde se u ovom trenutku nalazi g. Filov, da li će najpre konsultovati jednog specijalistu lekara u Beču, ili će pre toga stupiti u vezu sa nemačkim državicima... Po mišljenju ovdašnjih političkih krugova, ni za Bugarsku, ni za ostale balkanske zemlje neće nastupiti nikakva opasnost koja bi ugrožavala njihov integritet i nezavisnost...

ENGLJSKI LIST ZA BORBU PROTIV KOMUNISTA. Njujork. DNB javlja: *Sandey ekspres* objavljuje uvodni članak u kome se zalaže za oštru intervenciju protiv komunističke stranke. Sa izdajicama treba jedanput da se prečisti, kaže list.

Sandey ekspres naročito ustaje protiv odluke saobraćajnih nameštenika u Glazgovu. U toj odluci se kaže da radnici treba da obustave rad za vreme uzbune. List ovo označuje kao komunističku propagandu. List kaže na kraju da se u toj propagandi ističe da za vreme uzbune i opasnosti siromašni radnici moraju da ostanu na svojim mestima, dok se bogataši povlače u svoja luksuzna skloništa ili na svoja poljska imanja...

NEMAČKO-SOVJETSKI ODNOSI OSTAJU NEPROMENJENI, ISTIČE SE U BERLINU. Berlin (telefonski izveštaj): Predstavnik nemačkog ministarstva inostranih poslova izjavio je da su nemačko-sovjetski odnosi i dalje stabilni, drugarski i prijateljski, kao što su formalnim i neformalnim aktom određeni...

PROSLAVA FAŠISTIČKE REVOLUCIJE. Rim. Agencija *Stefani* javlja: Sekretar Fašističke stranke održao je sinoć preko radija govor. „Fašistička revolucija – naglasio je generalni sekretar stranke – na međunarodnom polju izmenila je pobude i načela samog života, za koje su se crne košulje najplemenitije zalagale. Duče je za proletersku i fašističku Italiju tražio mesto pod suncem u Africi, pa je rat za Italijansko carstvo bio revolucionaran rat...“

OGRANIČENJE UPOTREBE PRIVATNE SVOJINE U ITALIJI. Rim. Agencija *Stefani* javlja: U petak je objavljen dekret o proširenju prava države nad privatnom svojinom, koja će moći da bude rekvirirana za ratne ciljeve... Ovde se naglašava da prema ovom novom dekretu o rekviziciji, privatna svojina ostaje i dalje nedirnutu, a da se ograničava jedino pravo primene svojine...

IZRAZI LOJALNOSTI FRANCUSKIH KOLONIJA. Viši. Agencija *Avas* javlja: Pored telegrama iz Indokine i sa Madagaskara, u kojima se na dirljiv način izražava lojalnost

kolonija prema metropoli, kontraadmiral g. Platon, državni sekretar za kolonije, primio je nove dokaze privrženosti prema Francuskoj. Tako guverner Francuske Somalije upućuje nove priloge namenjene zaštiti nevoljnih u iznosu od jednog miliona franaka, dok Gvadelupa i Gijana izražavaju svoj žarki patriotizam i najveću lojalnost...

DANAS POČINJE ZASEDANJE AMERIČKOG KONGRESA. Vašington. Agencija *Rajter* javlja: Posmatrači u Vašingtonu veruju da će Kongres, čija se sesija otvara sutra, odobriti plan g. Ruzvelta o iznajmljivanju ratnog materijala Velikoj Britaniji...

SAOPŠTENJE ŠVEDSKOG POSLANIKA U VAŠINGTONU POVODOM RUZVELTOVOG GOVORA. Stokholm. DNB javlja: U jednom saopštenju koje je švedsko poslaništvo u Vašingtonu predalo američkoj štampi kaže se da Švedska nije liferovala ratni materijal zaraćenim stranama. Švedska je, na osnovu postojećih trgovinskih ugovora sa Nemačkom i Engleskom, izvozila u obe zemlje, kao što je to činila i pre rata. Pošto je Nemačka osvojila Narvik, obustavljena je liferacija ruda Engleskoj...

NOVI PREDSEDNİK ŠVAJCARSKE POZIVA NAROD NA ŽRTVE. Bern. Agencija *Stefani* javlja: Novi predsednik Švajcarske Konfederacije g. Veter primio je danas pre podne dužnost. U poruci švajcarskom narodu g. Veter je opomenuo Švajcarce da će možda u budućnosti biti prinuđeni da se odreknu još mnogih stvari, t.j. da dožive mnogo teža lišavanja nego što su sadašnja...

OFANZIVA KINESKIH TRUPA U ŠANSIJU. Tokio. DNB javlja: Na Novu godinu odredi maršala Čang Kaj Šeka otpočeli su ofanzivu u provinciji Šansi. Japanski odredi odbili su napad...